

σύνθετου πράγματος, η οποία συνήθως έχει έρεισμα την επιτευχθείσα σχετικά συμφωνία μεταξύ του κυρίου του ακινήτου και του κυρίου του κατ'επίφαση συστατικού. Η επωφελέστερη δε οικονομική εκμετάλλευση των σύνθετων πράγματων και ειδικότερα στην προκείμενη περίπτωση, ακινήτων, αποβαίνει εν τέλει προς όφελος και της εθνικής οικονομίας³⁵. Επιπλέον, εάν ληφθεί υπόψη ότι και η ίδια η αρχή της διατήρησης της φυσικής ενότητας των σύνθετων πραγμάτων (και κατ'επέκταση της ενότητας του οικονομικού τους σκοπού), η οποία αποτυπώνεται κυρίως στον κανόνα του άρθρου 953 ΑΚ, αποβλέπει και στην ικανοποίηση του συμφέροντος της εθνικής οικονομίας, η αναγνώριση εν τέλει με βάση τη διάταξη του άρθρου 955 § 1 ΑΚ χωριστής κυριότητας στο έδαφος σε σχέση με την κυριότητα στο κτίσμα ή οικοδόμημα, η αναγνώριση δηλαδή χωριστής κυριότητας στα κατ'επίφαση συστατικά³⁶, δεν αντιστρατεύεται

ματο δίκαιο, αντί άλλων Γεωργιάδη, § 2 αρ. 37-42. Βλ. και Καράκωστα, Η κατάχρηση δικαιώματος στις εμπράγματα σχέσεις, 2009, σ. 8 επ. και σ. 70 επ.

35. Η οικονομική αξιοποίηση των κτημάτων του δημοσίου ήταν και ο βασικός δικαιολογητικός λόγος, όπως ήδη επισημάνθηκε, της επανεισαγωγής του θεσμού της επιφάνειας με το ν. 3986/2011, ο οποίος, όπως και η ρύθμιση του άρθρου 955 ΑΚ οδηγεί σε διάσπαση της ενιαίας κυριότητας στο σύνθετο πράγμα, αφού άλλος έχει την κυριότητα στο έδαφος και άλλος την κυριότητα στο κτίσμα ή οικοδόμημα.

36. Όπως συμβαίνει και με το δικαίωμα επιφάνειας σύμφωνα με το

εξ ορισμού τον δικαιολογητικό λόγο του κανόνα του άρθρου 953 ΑΚ, που επιτάσσει καταρχήν την απαγόρευση της αυτοτελούς νομικής μεταχείρισης του συστατικού, αλλά αντιθέτως ενδέχεται να τον εξυπηρετεί.

Τέλος, από αυτή τη σύντομη αναφορά στο υποσύστημα του ΑΚ για τα συστατικά και ιδιαιτέρως για τη νομική μεταχείριση των κατ'επίφαση συστατικών, κυρίως της πρώτης παραγράφου του άρθρου 955 ΑΚ (συνήθως κτισμάτων ή οικοδομημάτων), λαμβανομένης υπόψη και της πρόσφατης ρύθμισης του ν. 3986/2011, στον οποίο προβλέφθηκε η επανεισαγωγή του δικαιώματος επιφάνειας για την επωφελέστερη αξιοποίηση των δημοσίων κτημάτων, προκύπτει ότι το εμπράγματο δίκαιο δεν είναι ένα δίκαιο άκαμπτο και αυστηρό, το οποίο δομείται στη βάση αξιωματικών αρχών και ανελαστικών ρυθμίσεων. Η διαπίστωση αυτή, ειδικά στις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, οδηγεί de lege lata στη θέση ότι η απαγόρευση της διάσπασης της ιδιοκτησίας δεν αποτελεί θέσφατο. Αντίθετα, ενόψει της μεγάλης σημασίας και αξίας που έχει για την οικονομία μιας χώρας η έγγειος ιδιοκτησία, επιβάλλεται η δυνατότητα εκμετάλλευσης του αντικειμένου της, δηλαδή των ακινήτων, από περισσότερους δικαιούχους, ακόμη και εάν αυτό επιτυγχάνεται με τη λειτουργία εμπράγματων δικαιωμάτων σε μέρη ενιαίου ακινήτου.

ν. 3986/2011.

Συnergάσιμος δανειολήπτης: Η αποκατάσταση του περιεχομένου μίας παρείσακτης στο Ν. 3869/2010 έννοιας*

ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΠΥΡΑΚΟΥ
Δ.Ν. – Δικηγόρου

Ο Κώδικας Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013 θεσπίζει δεσμευτικούς, μόνο για τα πιστωτικά ιδρύματα, κανόνες. Η χρήση σε αυτόν της έννοιας του συnergάσιμου δανειολήπτη αναφέρεται στις προϋποθέσεις εκπλήρωσης της υποχρέωσης της τράπεζας για υποβολή πρότασης συναινετικής ρύθμισης ή διευθέτησης της οφειλής. Δεν καθιερώνει, επομένως, υποχρεώσεις για τον δανειολήπτη. Στο πλαίσιο του Ν. 3869/2010, ωστόσο, η έννοια του συnergάσιμου δανειολήπτη, ως κριτήριο για την πρόσβαση σε ορισμένες διαδικασίες ρύθμισης, έχει διαφορετικό περιεχόμενο. Δεν αφορά συμπεριφορά του οφειλέτη σε στάδιο προγενέστερο της αίτησής του για υπαγωγή στο Ν. 3869/2010 αλλά υποχρεώσεις συnergασίας και σύμπραξης κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της δικαστικής ρύθμισης και για την επίτευξη των σκοπών της διαδικασίας αυτής.

Ι. Η έννοια του συnergάσιμου δανειολήπτη στον Κώδικα Δεοντολογίας

Ι.1. Το ενδιαφέρον για συναινετική ρύθμιση της οφειλής στο Ν. 4224/2013

Μια νέα νομική φιγούρα έχει κάνει την εμφάνισή της στις διαδικασίες ρύθμισης των χρεών προς τις τράπεζες, αυτή του «συnergάσιμου δανειολήπτη». Οι τράπεζες καλούν τους δανειολήπτες να επιδείξουν αντίστοιχη συμπεριφορά, χορηγώντας την αναγκαία πληροφόρηση που θα επιτρέψει σε αυτές να διατυπώσουν προτάσεις διευθέτησης των οφειλών σε καθυστέρηση. Όμως η σημασία της δεν περιορίζεται πλέον στις εξώδικες διαδικασίες ρύθμισης των χρεών. Με τις δύο πρόσφατες τροποποιήσεις του ν. 3869/2010, αυτές των ν. 4336/15 και 4346/15,

η έννοια του συnergάσιμου δανειολήπτη αποκτά ρυθμιστικό περιεχόμενο και για τις διαδικασίες δικαστικής ρύθμισης των χρεών. Ο οφειλέτης που αιτείται την υπαγωγή του στον ν. 3869/2010 οφείλει, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και της ρύθμισης, να επιδεικνύει συμπεριφορά συnergάσιμου δανειολήπτη, ενώ στις προϋποθέσεις εισόδου σε ειδικότερες προστατευτικές ρυθμίσεις σωρεύεται και αυτή του χαρακτηρισμού του οφειλέτη ως συnergάσιμου.

Η έννοια του συnergάσιμου δανειολήπτη προσέλαβε νομική υπόσταση με το άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 4224/2013, το οποίο προέβλεπε, με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος, την εισαγωγή Κώδικα Δεοντολογίας (ΚΔ) για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών οφειλών. Συνδέεται, επομένως, με τη συνειδητοποίηση της ανάγκης για την ανάπτυξη μηχανισμών που θα ενθαρρύνουν την εξώδικη διευθέτηση των χρεών στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του προβλήματος των λεγόμενων «κόκκινων δανείων». Ο Κώδικας, όπως εκτίθεται στο παραπάνω άρθρο, θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων διατάξεις σχετικά με τις διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου, τις διαδικασίες αξιολόγησης της δυνατότητας αποπληρωμής, δεσμευτικούς κανόνες συμπεριφοράς των τραπεζών με σαφή χρονοδιαγράμματα, όρους

* Η μελέτη στηρίζεται στην εισήγηση του συγγραφέα στην ημερίδα που οργάνωσαν η «Ένωση Καταναλωτών Η Ποιότητα Ζωής» και ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, τις 11.2.2016, στην Αθήνα, με θέμα «Οι πρόσφατες τροποποιήσεις στο Ν. 3869/2010 και η προστασία της κύριας κατοικίας».

επικοινωνίας μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και δανειστών. Στο πλαίσιο αυτό προβλεπόταν ότι θα αξιοποιηθούν και οι ορισμοί του «συνεργάσιμου δανειολήπτη» και των «ευλόγων δαπανών διαβίωσης» ως δύο κρίσιμες παράμετροι που θα λαμβάνονται υπόψη για τις λύσεις/αναδιάρθρωσεις δανείων που θα προτείνονται σε όσους βρίσκονται σε καθυστέρηση πληρωμής.

Οι ορισμοί του «συνεργάσιμου δανειολήπτη» και των «ευλόγων δαπανών διαβίωσης» ανήκουν, σύμφωνα με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου στην αρμοδιότητα του Κυβερνητικού Συμβουλίου Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, το οποίο συγκροτούν οι Υπουργοί Οικονομικών, Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας¹. Το δε Κυβερνητικό Συμβούλιο Ιδιωτικού Χρέους, καθόρισε ως ακολούθως τις συμπεριφορές για τον συνεργάσιμο δανειολήπτη: α) παροχή στο δανειστή πλήρων και επικαιροποιημένων κάθε φορά στοιχείων επικοινωνίας, β) διαθεσιμότητα επικοινωνίας και ειλικρινούς ανταπόκρισης στις κλήσεις του δανειστή, γ) παροχή και γνωστοποίηση στο δανειστή των πληροφοριών που αυτός ζητά, δ) γνωστοποίηση στον δανειστή κάθε σημαντικής μεταβολής της εισοδηματικής και περιουσιακής του κατάστασης και ε) συναίνεση στη διερεύνηση εναλλακτικής πρότασης διευθέτησης ή αναδιάρθρωσης με το δανειστή². Θέτει δε μάλιστα προθεσμία 15 ημερών για την τήρηση της αντίστοιχης

1. Το Συμβούλιο σκοπό έχει, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 ν. 4224/2013 να προάγει δράσεις για τη δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού της επίλυσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ιδίως και μεταξύ άλλων, με τη «διαμόρφωση πολιτικών σχετικά με την οργάνωση ενός ολοκληρωμένου μηχανισμού αποτελεσματικής διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Στο πλαίσιο της εντολής του, το Κυβερνητικό Συμβούλιο του Ιδιωτικού Χρέους ορίζει με απόφασή του τις αρχές του «συνεργάσιμου δανειολήπτη» και προβαίνει ετησίως στην εκτίμηση των «ευλόγων δαπανών διαβίωσης», με βάση τα ετήσια στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, που θα ενσωματωθούν και θα αποτελέσουν μέρος του Κώδικα Δεοντολογίας της παραγράφου 2, προκειμένου να αξιοποιηθούν στις απόπειρες εξωδικαστικού συμβιβασμού και ενώπιον των δικαστηρίων».

2. Σύμφωνα με τον ορισμό που ενσωματώνεται στον Κώδικα Δεοντολογίας «ένας δανειολήπτης είναι συνεργάσιμος έναντι των δανειστών του όταν: α) παρέχει πλήρη και επικαιροποιημένα στοιχεία επικοινωνίας στους δανειστές ή όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό τους (π.χ. αριθμούς σταθερού, κινητού τηλεφώνου και τηλεμοιοτυπίας, ηλεκτρονική διεύθυνση, διεύθυνση κατοικίας και εργασίας) και προβαίνει σε ορισμό συγγενικού ή φιλικού προσώπου, ως αντικλήτου επικοινωνίας για κάθε περίπτωση που ο ίδιος δεν είναι διαθέσιμος, β) είναι διαθέσιμος σε επικοινωνία με τον δανειστή ή με όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό αυτού και ανταποκρίνεται με ειλικρίνεια και σαφήνεια, σε κλήσεις και επιστολές του δανειστή ή όποιου ενεργεί νομίμως για λογαριασμό του, αυτοπροσώπως είτε δια του αντικλήτου του, με κάθε πρόσφορο τρόπο, εντός 15 εργάσιμων ημερών, γ) προβαίνει αυτοπροσώπως είτε διά του αντικλήτου του σε πλήρη και ειλικρινή γνωστοποίηση πληροφοριών προς το δανειστή ή όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό του, αναφορικά με την τρέχουσα οικονομική του κατάσταση, εντός 15 εργάσιμων ημερών από την ημέρα μεταβολής της ή εντός 15 εργάσιμων ημερών από την ημέρα που θα ζητηθούν ανάλογες πληροφορίες από το δανειστή ή όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό του, δ) προβαίνει αυτοπροσώπως είτε διά του αντικλήτου του, σε πλήρη και ειλικρινή γνωστοποίηση πληροφοριών, προς το δανειστή ή όποιον ενεργεί για λογαριασμό του, οι οποίες θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην μελλοντική οικονομική του κατάσταση, εντός 15 εργάσιμων ημερών από την ημέρα που θα περιέλθουν σε γνώση του (π.χ. πλήρωση προϋποθέσεων λήψης επιδόματος, εμφάνιση νέων περιουσιακών στοιχείων που θα περιέλθουν στην κυριότητα του [κληρονομία κ.λπ.], απώλεια κυριότητας περιουσιακών στοιχείων, ανακοινώσεις απόλυσης, καταγγελίες μισθώσεων, εξαγορά ασφαλιστικών προϊόντων, κέρδη οποιασδήποτε μορφής κ.λπ.) και ε) συναινεί σε διερεύνηση εναλλακτικής πρότασης αναδιάρθρωσης με το δανειστή ή όποιον ενεργεί νομίμως για λογαριασμό του, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013».

συμπεριφοράς συνεργασίας από την επέλευση της αιτίας που την παράγει.

1.2. Η Πράξη 42/2014 της Τραπεζής της Ελλάδος – Το συστημικό ενδιαφέρον στη ρύθμιση των χρεών

Ωστόσο, πριν την εισαγωγή του Κώδικα Δεοντολογίας η Εκτελεστική Επιτροπή της Τραπεζής της Ελλάδος εξέδωσε την Πράξη 42/30.05.2014 (ΦΕΚ Β' 1582/16.6.2014), με την οποία διαμορφώνει το ειδικό πλαίσιο υποχρεώσεων για τη διαχείριση των δανείων που βρίσκονται σε καθυστέρηση ή δεν εξυπηρετούνται, προκειμένου να αξιοποιηθούν δυνατότητες διευθέτησης ή οριστικής ρύθμισης των δανείων αυτών. Τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεώνονται, με την πράξη αυτή, σε συγκεκριμένα οργανωτικά και ουσιαστικά μέτρα.

Στα οργανωτικά μέτρα ανήκουν η ανεξάρτητη, οργανωτικά και λειτουργικά, διαχείριση των δανείων αυτών, η διακεκριμένη καταγραφή και κατηγοριοποίηση τους (III, IV) και η υποβολή, στο πλαίσιο της εποπτικής αξιολόγησης, περιοδικών αναφορών προς την ΤτΕ για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων προς την απόφασή της αυτή (VII). Η Πράξη παρέχει περαιτέρω, ως προς το ουσιαστικό σκέλος, κατευθυντήριες γραμμές στα πιστωτικά ιδρύματα για την κατηγοριοποίηση του χαρτοφυλακίου τους (V) και το σχεδιασμό και την αξιολόγηση βιώσιμων τύπων ρύθμισης, «οι οποίοι προτείνονται στους συνεργάσιμους και βιώσιμους δανειολήπτες υπό τον όρο ότι είναι μακροπρόθεσμα αποτελεσματικές και βιώσιμες, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις αιτίες που οδήγησαν στην εμφάνιση των οικονομικών δυσκολιών» (VI). Η αναφορά σε βιώσιμους δανειολήπτες αφορά τις επιχειρήσεις, σε αντίθεση με τη βιωσιμότητα του τύπου ρύθμισης που καλύπτει γενικά τους δανειολήπτες.

Η αξιολόγηση της βιωσιμότητας της ρύθμισης γίνεται με βάση την τρέχουσα και την, επί τη βάση συντηρητικών και αξιόπιστων παραδοχών, εκτιμώμενη μελλοντική ικανότητα αποπληρωμής κάθε δανειολήπτη φυσικού ή νομικού προσώπου μέχρι το πέρας του νέου προγράμματος αποπληρωμής. Επισημαίνεται ιδίως ότι η ρύθμιση δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται για να συγκαλύπτει απλώς τα πραγματικά επίπεδα κινδύνων των συγκεκριμένων ανοιγμάτων, οδηγώντας έτσι σε μεγαλύτερη υπερχρέωση τον δανειολήπτη και αυξανοντας τις πιθανές ζημιές για την τράπεζα³. Τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν, γι' αυτό, να εφαρμόζουν κατάλληλα μέσα ώστε να είναι σε θέση να επιτύχουν τη βιωσιμότητα των ρυθμίσεων. Μεταξύ των συγκριτικών στοιχείων που λαμβάνουν υπόψη για να εκτιμήσουν την καταλληλότητα και αποτελεσματικότητα της ρύθμισης είναι και το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, και ιδίως το πτωχευτικό δίκαιο, τον Ν. 3869/2010 και τις παραμέτρους εφαρμογής του⁴. Η πράξη εμπεριέχει, σε προσάρτημα, έναν κατάλογο ενδεικτικών πιθανών τύπων ρύθμισης και διευθέτησης των οφειλών (βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και οριστικής διευθέτησης), οι οποίες εκκινούν από την παροχή διευκολύνσεων (π.χ. μείωση του επιτοκίου, επιμήκυνση) και φθάνουν ως και την απομείωση του χρέους.

Με βάση τα παραπάνω η ΠΕΕ 42/2014 δίνει έμφαση στην εποπτική αξιολόγηση των κινδύνων. Το ενδιαφέρον της είναι κυρίως συστημικό, δηλαδή, να προαχθούν διαδικασίες αναδιάρθρωσης των συγκεκριμένων δανείων που θα αποκαταστήσουν την αξιοπιστία των ισολογισμών των τραπεζών, ως προς τα χαρτοφυλακία τους, και τη φερεγγυότητά τους. Η σημασία της είναι καίρια καθώς η ΤτΕ αναγνωρίζει με αυτή την αναδιάρθρωση των εν λόγω δανείων ως συμβατή και απαραίτητη πολιτική, προκειμένου να ενισχυθεί η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος. Εντάσσει, έτσι, την προαγωγή από τα πιστωτικά ιδρύματα αντίστοιχων πολιτικών στο πλαίσιο της εποπτικής αρμοδιότητας της ΤτΕ, αναθέτοντας σε αυτά το βάρος και την

3. Κεφ. IV.12.

4. Αναλυτικά ως προς τα κριτήρια Κεφ. IV.11.

ευθύνη της επιδίωξης κατάλληλων και ρεαλιστικών αναδιαρθρώσεων των δανείων.

1.3. Ο Κώδικας Δεοντολογίας του ν. 4224/2013 – Η ρύθμιση ως υπόθεση των συμβαλλομένων

Εν συνεχεία, η Τράπεζα της Ελλάδος εξέδωσε την απόφασή της «Θέσπιση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013» (ΦΕΚ Β' 2289/27.8.2014), η οποία υιοθέτησε, ως όφειλε, για τους σκοπούς εφαρμογής του Κώδικα τον ορισμό του «συνεργάσιμου δανειολήπτη», όπως προσδιορίστηκε από το Κυβερνητικό Συμβούλιο Ιδιωτικού Χρέους⁵. Ο Κώδικας θεσπίζει γενικές αρχές συμπεριφοράς και βέλτιστες πρακτικές, με διακηρυγμένο στόχο την ενίσχυση του κλίματος εμπιστοσύνης, την αμοιβαία δέσμευση και την ανταλλαγή μεταξύ δανειολήπτη και ιδρύματος της αναγκαίας πληροφόρησης, προκειμένου κάθε πλευρά να είναι σε θέση να σταθμίσει τα οφέλη ή τις συνέπειες εναλλακτικών λύσεων εξυπηρέτησης (λύσεις ρύθμισης) ή οριστικού διακανονισμού (λύσεις οριστικής διευθέτησης) των δανείων σε καθυστέρηση, των οποίων η σύμβαση δεν έχει καταγγελθεί, με τελικό σκοπό την επιλογή της καταλληλότερης, κατά περίπτωση, λύσης.

Ο ΚΔ στηρίζεται στην ΠΕΕ 42/2014, εστιάζει, όμως, το ενδιαφέρον του στην επιδίωξη της κατάλληλης λύσης ως κοινής πλέον υπόθεσης των εμπλεκόμενων στο πιστωτικό γεγονός, δηλ. του πιστωτικού ιδρύματος και του δανειολήπτη⁶. Υποχρεώνει τα πιστωτικά ιδρύματα, υπό το πρίσμα πλέον της διευκόλυνσης της επικοινωνίας και συνεννόησης, σε μία σειρά οργανωτικών και διαδικαστικών μέτρων, προκειμένου να αναζητηθεί μία βιώσιμη λύση στην καθυστέρηση του δανείου. Επιδιώκει δε τον σκοπό του κυρίως με τη θέσπιση καταγεγραμμένης Διαδικασίας Επίλυσης Καθυστερήσεων (Δ.Ε.Κ.), η οποία θα στηρίζεται στην κατηγοριοποίηση δανείων και δανειοληπτών και θα επιτρέψει τον χειρισμό κάθε μεμονωμένης περίπτωσης δανειολήπτη, αξιοποιώντας κάθε διαθέσιμη πληροφόρηση. Κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει, για το σκοπό αυτό, να διαθέτει επαρκές κατάλληλα καταρτισμένο και εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο θα εντάσσεται οργανικά στη Λειτουργία Διαχείρισης Καθυστερήσεων, θα υπόκειται στις απαιτήσεις ανεξαρτησίας της ΠΕΕ 42/2014 και θα ακολουθεί καταγεγραμμένες πολιτικές και διαδικασίες επικοινωνίας με τους δανειολήπτες.

Η Διαδικασία Επίλυσης Καθυστερήσεων⁷ περιλαμβάνει πέντε στάδια, και ειδικότερα α) της επικοινωνίας με τον δανειολήπτη, β) της συγκέντρωσης οικονομικών και άλλων πληροφοριών από τον δανειολήπτη, γ) της αξιολόγησης των υποβληθέντων από τον δανειολήπτη οικονομικών στοιχείων αλλά και κάθε διαθέσιμης από άλλη πηγή πληροφόρησης, δ) της πρότασης των κατάλληλων λύσεων στον δανειολήπτη και ε) της διαδικασίας εξέτασης ενστάσεων του δανειολήπτη⁸.

Ο δανειολήπτης θα πρέπει να επιδεικνύει την προαναφερθείσα συμπεριφορά συνεργασίας κατά τα δύο πρώτα στάδια, ώστε, στα στάδια που ακολουθούν, το πιστωτικό ίδρυμα να προβεί στην αξιολόγηση των υποβληθέντων στοιχείων και να προτείνει στον δανειολήπτη την κατάλληλη λύση για τη διευθέτηση της οφειλής του, αλλά, τελικά, και στο τέταρτο στάδιο,

παραμένοντας σε επικοινωνία με την τράπεζα για την εξεύρεση της κατάλληλης λύσης. Το τέταρτο στάδιο αφορά την πεμπτούσια της διαδικασίας καθώς σε αυτό αναπτύσσεται η υποχρέωση του πιστωτικού ιδρύματος για συνεργασία με τον δανειολήπτη, προκειμένου να διατυπώσει έγγραφη πρόταση προς αυτόν που θα δίνει μία κατάλληλη και βιώσιμη λύση στη δυσχέρεια που αντιμετωπίζει για εξυπηρέτηση της οφειλής.

Σύμφωνα με τον ΚΔ το πιστωτικό ίδρυμα προτείνει, χωρίς αυτό να θεωρείται νέα υπηρεσία, προς τον δανειολήπτη, φυσικό ή νομικό πρόσωπο που καλύπτεται από τον παρόντα Κώδικα και θεωρείται συνεργάσιμος, μία ή περισσότερες εναλλακτικές λύσεις ρύθμισης ή οριστικής διευθέτησης στον δανειολήπτη⁹. Για την αξιολόγηση της καταλληλότητας κάθε λύσης, λαμβάνονται υπόψη, σε κάθε περίπτωση, η ανάγκη συμμόρφωσης του ιδρύματος προς τις ισχύουσες εποπτικές απαιτήσεις, καθώς και οι ειδικότερες για τη διαχείριση των καθυστερήσεων διατάξεις κατευθυντήριες γραμμές της ΠΕΕ 42/30.5.2014. Η αξιολόγηση πρέπει να βασίζεται σε καθορισμένα και διαφανή κριτήρια και διαδικασίες που το ίδρυμα διαθέτει με βάση την ΠΕΕ 42/30.05.2014. Οι ενδεικτικοί τύποι ρυθμίσεων στο Παράρτημα 2 εξειδικεύουν και κατευθύνουν την αναζήτηση της κατάλληλης λύσης στο πλαίσιο των αρχών του Κώδικα. Κάθε ίδρυμα καταβάλλει κάθε εύλογη προσπάθεια για να συνεργαστεί με τον δανειολήπτη καθ' όλη τη διαδικασία αξιολόγησης προκειμένου να προσδιορίσει με ακρίβεια την ικανότητα αποπληρωμής του δανειολήπτη, με στόχο να καταλήξουν σε μια κατάλληλη λύση. Οφείλει να διενεργεί την αξιολόγησή του, λαμβάνοντας υπόψη τόσο ιστορικά στοιχεία όσο και αξιόπιστες προβλέψεις, να εξηγήει στον δανειολήπτη τα πλεονεκτήματα που συνεπάγεται η συνεργασία του και να παρέχει σε αυτόν διευκρινίσεις, προκειμένου να κατανοήσει τις προτεινόμενες λύσεις.

Το πέμπτο στάδιο αναφέρεται, με αφορμή την κατηγοριοποίηση του δανειολήπτη ως μη συνεργάσιμου, εξαιτίας της μη ανταπόκρισης στο δικό του βάρος συμπεριφοράς, στην υποχρέωση του πιστωτικού ιδρύματος να διαμορφώσει μία Διαδικασία Εξέτασης Ενστάσεων, στην οποία θα μπορεί να προσφύγει ο δανειολήπτης για να αμυνθεί επί της υπαγωγής του στην κατηγορία του μη συνεργάσιμου. Δεν προβλέπεται, ωστόσο, για τον δανειολήπτη δυνατότητα ένστασης σε περίπτωση που η τράπεζα δεν του υποβάλει μία εναλλακτική πρόταση ρύθμισης ή θεωρεί ότι η προταθείσα λύση δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που θέτει ο ΚΔ¹⁰. Εξάλλου, η βασική συνέπεια από τον αποχαρακτηρισμό του δανειολήπτη ως συνεργάσιμου είναι η αποδέσμευση του πιστωτικού ιδρύματος από τη διαδικασία επιδίωξης μίας συναινετικής ρύθμισης, ώστε πλέον να μπορεί να προχωρήσει σε μέτρα δίωξης του οφειλέτη, δηλαδή στην καταγγελία της σύμβασης και σε μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης¹¹. Συνεπώς, ο αποχαρακτηρισμός συνεπάγεται κατά βάση τη μη περαιτέρω εφαρμογή του ΚΔ ως προς τον συγκεκριμένο δανειολήπτη¹².

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη εξυπηρετεί τη συναινετική ρύθμιση ή οριστική διευθέτηση των δανείων σε καθυστέρηση, από την οποία και μόνο διαμορφώνεται το περιεχόμενό της. Δεν υποχρεώνει τον δανειολήπτη σε μία συγκεκριμένη συμπεριφορά συνεργασίας· η συμπεριφορά, όμως, αυτή του δανειολήπτη είναι προϋπόθεση για να διατηρηθεί η υποχρέωση του πιστωτικού ιδρύματος για τη διατύπωση μίας πρότασης ή και άλλων

5. Βλ. σχετικά Δ. Φλάμπουρα, Η καταγγελία των πιστώσεων ενόψει του Κώδικα Δεοντολογίας της Τράπεζας της Ελλάδος – Διαδικασία και δογματικά ζητήματα, ΧρΙΔ 2016, 307 επ.

6. Ο ΚΔ ακολουθεί το ρυθμιστικό πρότυπο του ιρλανδικού Κώδικα Δεοντολογίας για τα στεγαστικά δάνεια σε καθυστέρηση, βλ. *Central Bank of Ireland, Code of Conduct on Mortgage Arrears*, 2013.

7. Ο ΚΔ προέβλεπε αρχικά τη κίνηση της διαδικασίας με πρωτοβουλία του πιστωτικού ιδρύματος, ωστόσο με την τροποποίηση που επέφερε η Απόφαση 148/10/5.10.2015 της Τραπεζικής της Ελλάδος, η σχετική διαδικασία μπορεί να ενεργοποιείται και με έγγραφη αίτηση του οφειλέτη.

8. Βλ. αναλυτικά Δ. Φλάμπουρα, όπ.π., 309 επ.

9. Κεφ. Στ, παρ. 4.

10. Έτσι, πάντως, ο ιρλανδικός ΚΔ που προβλέπει περαιτέρω και τη δυνατότητα προσφυγής στον *Financial Services Ombudsman*, Κεφ. 3, παρ. 49-51.

11. Κεφ. Ζ.

12. Ως εκ τούτου δεν τίθεται θέμα χαρακτηρισμού του δανειολήπτη ως μη συνεργάσιμου αν αρνείται να συναινέσει ή να απαντήσει στην πρόταση ρύθμισης της τράπεζας, καθώς η συνεργασία του είναι κρίσιμη και απαιτείται για την υποβολή της πρότασης αυτής.

εναλλακτικών προτάσεων διευθέτησης ή ρύθμισης του δανείου του σε καθυστέρηση. Η μη ανταπόκριση του δανειολήπτη αποδεσμεύει το πιστωτικό ίδρυμα από την ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής απέναντί του. Ως εκ τούτου ο ΚΔ περιέχει, όπως άλλωστε ο ν. 4224/2013 ορίζει, δεσμευτικούς κανόνες μόνο για τα πιστωτικά ιδρύματα, καθώς τα κατευθύνει και τα υποχρεώνει σε μία διαδικασία επικοινωνίας με τους οφειλέτες σκοπό την ανεύρεση μίας κατάλληλης και βιώσιμης λύσης.

Δεν πρόκειται, επομένως, στην περίπτωση του (μη) συνεργάσιμου δανειολήπτη για μία έννοια που επιβάλλει μονομερώς υποχρεώσεις στον δανειολήπτη. Δεν πρόκειται για την ακρίβεια ούτε καν για θέσπιση υποχρεώσεων σε βάρος του δανειολήπτη. Η έννοια χρησιμοποιείται, αντιθέτως, ως στοιχείο μίας διαδικασίας, την οποία η τράπεζα καλείται να ακολουθήσει, συνεργαζόμενη με τον δανειολήπτη, προκειμένου να επιδιωχθεί μία διευθέτηση ή ρύθμιση του δανείου που βρίσκεται σε καθυστέρηση.

Υπό το παραπάνω πρίσμα ο όρος «συνεργάσιμος δανειολήπτης» δεν είναι επιτυχής για να υποδηλώσει τη λειτουργία που επιτελεί. Έχει, αντιθέτως, αξιολογικό, καθώς παραπέμπει σε χαρακτηριστικό έλλειμμα του οφειλέτη, και –θα έλεγε κανείς– ιδεολογικά μεροληπτικό περιεχόμενο καθώς εμφανίζει την απουσία ή την αποτυχία της εξώδικης διευθέτησης ως πρόβλημα οφειλόμενο στην απροθυμία του δανειοληπτών να συνεργαστούν με τις τράπεζες, χορηγώντας σε αυτές όλα τα αναγκαία στοιχεία, ώστε να εκτιμήσουν τις δυνατότητές τους για αποπληρωμή. Αντιθέτως, η Τράπεζα της Ελλάδος αναγνωρίζει ότι η εν λόγω ευθύνη ανήκει κατ'εξοχήν στα πιστωτικά ιδρύματα και, ενεργώντας στο πλαίσιο της νομοθετικής εξουσιοδότησης που της παρέχει ο ν. 4224/2013, απευθύνει μόνο προς τα πιστωτικά ιδρύματα δεσμευτικούς κανόνες, χρησιμοποιώντας τον παραπάνω όρο κατ'εξοχήν περιγραφικά, για να αποδώσει την προϋπόθεση υπό την οποία το πιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται στην υποβολή (ή αποδεσμεύεται από την υποχρέωση) κατάλληλης και βιώσιμης πρότασης διευθέτησης του δανείου. Ορθότερη θα ήταν γι' αυτό η χρήση, εν προκειμένω, του όρου «μη συνεργαζόμενου δανειολήπτη»¹³.

1.4. Ο Κώδικας Δεοντολογίας ως εξειδίκευση της καλής πίστης

Ο Κώδικας Δεοντολογίας μπορεί πράγματι να συμβάλλει στη διευθέτηση και ρύθμιση των δανείων σε καθυστέρηση, εφόσον όμως οι τράπεζες, οι οποίες έχουν την ευθύνη για τη διατύπωση της πρότασης ρύθμισης της οφειλής, ανταποκριθούν στην ευθύνη αυτή, ακολουθώντας τις αρχές που ο ΚΔ διακηρύσσει, προτείνοντας στους δανειολήπτες ρεαλιστικές και βιώσιμες λύσεις. Ωστόσο, ανάμεσα στην τράπεζα και τον δανειολήπτη υπάρχει μία ανισορροπία δύναμης και επιρροής στη λήψη της απόφασης ρύθμισης ή διευθέτησης της οφειλής, η οποία δεν αμβλύνεται με διαδικασίες ουσιαστικού ελέγχου. Η πρόταση, την οποία υποβάλλει το πιστωτικό ίδρυμα δεν αποτελεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του, αντικείμενο ελέγχου¹⁴. Η Τράπεζα της Ελλάδος παρακολουθεί και ελέγχει τον τρόπο εφαρμογής του ΚΔ και επιβάλλει κυρώσεις σε περίπτωση συστηματικής μη εφαρμογής του μηχανισμού ή διαπίστωσης αδυναμιών του¹⁵. Δεν επιλαμβάνεται, ωστόσο, εξατομικευμένων διαφορών που προκύπτουν μεταξύ δανειστών και οφειλετών από την εφαρμογή του. Ο κίνδυνος να μετατραπεί η διαδικασία σε εφελκυστικό ή πρόσχημα για την ανέξοδη, χάριν άλλων σκοπών, επικαιροποίηση και συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά

13. «Not co-operating borrower» είναι η έννοια που ακολουθεί ο ιρλανδικός ΚΔ, ό.π.π., Κεφ. 2 και 3 αρ. 28.

14. Για τους ανεπαρκείς μηχανισμούς του ΚΔ βλ. *M. Mouzouraki*, (Failure to set up an Efficient) Out-of-Court System to Deal with debtors in Financial Distress in Greece, σε *F. Ferreti* (εκδ.), *Comparative Perspectives of Consumer Over-Indebtedness. A View from the UK, Germany, Greece and Italy*, The Hague 2016, σ. 235 επ., 241 επ. 15. Κεφ. ΙΑ, παρ. 2.

με την οικονομική κατάσταση του δανειολήπτη ή να καταλήξει σε ασήμαντες για την αντιμετώπιση του προβλήματος των «κόκκινων δανείων» διευθετήσεις της οφειλής είναι μεγάλος.

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν, εξάλλου, ότι ο ΚΔ στερείται κανονιστικής ισχύος και επιρροής στο επίπεδο των συμβαλλομένων, καθώς δεν παύει να θεσπίζει κανόνες καλής συμπεριφοράς ως προς την αναζήτηση και τα κριτήρια διευθέτησης του δανείου σε καθυστέρηση, εξειδικεύοντας τις ελάχιστες υποχρεώσεις που προκύπτουν από την καλή πίστη¹⁶. Ο οφειλέτης που ανταποκρίνεται στην πρόσκληση της τράπεζας, χορηγώντας όλες τις αναγκαίες πληροφορίες, δικαιολογημένα προσδοκά ότι αυτή ενδιαφέρεται πράγματι για μία ουσιαστική λύση στο πρόβλημά του. Ως εκ τούτου η μη υποβολή αντίστοιχης βιώσιμης πρότασης, εφόσον δικαιολογείται από τις ειδικότερες συνθήκες, τα ιστορικά στοιχεία και τις αιτίες που οδήγησαν στις δυσχέρειες αποπληρωμής τον οφειλέτη, απογοητεύει τις δικαιολογημένες προσδοκίες του τελευταίου, με αποτέλεσμα η εμμονή του πιστωτή, μετά τη διαδικασία αυτή, στους υφιστάμενους όρους εξυπηρέτησης της οφειλής, να είναι αντίθετη στην απαιτούμενη για τις συναλλαγές ευθύτητα και εντιμότητα. Η δε καταγγελία της σύμβασης, στην περίπτωση αυτή, χωρίς να ακολουθήσει μία, με βάση τα δεδομένα του δανειολήπτη, κατάλληλη και βιώσιμη πρόταση ρύθμισης, ελέγχεται και ως ενέχουσα κατάχρηση δικαιώματος¹⁷.

Ο ΚΔ, ως εξειδίκευση των αρχών της καλής πίστης, ενθαρρύνει και ενισχύει περαιτέρω την έννομη αξίωση του οφειλέτη για μία βιώσιμη ρύθμιση και διάπλαση της οφειλής¹⁸. Ο Κώδικας εδραιώνει συναλλακτικά ήθη διευθέτησης των οφειλών και αναδεικνύει πρόσθετα αντικειμενικά κριτήρια με βάση τα οποία θα πρέπει να εκτιμηθεί κατά πόσον μία τροποποίηση των όρων της σύμβασης ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της συναλλακτικής καλής πίστης. Συλλαμβάνει με δυναμικό τρόπο την ικανότητα αποπληρωμής του δανειολήπτη, εστιάζοντας σε μία μακροπρόθεσμη και βιώσιμη λύση. Λαμβάνει, ιδίως, υπόψη ότι ένα περιορισμός της παροχής του οφειλέτη δεν αντίκειται απαραίτητα στο συμφέρον των πιστωτικών ιδρυμάτων, εφόσον οδηγεί σε καλύτερη εξυπηρέτηση της πίστωσης, ενόψει μάλιστα των ευρύτερων δυσμενών επιπτώσεων που θα είχε για τα ίδια μία πολιτική άκαμπτης εμμονής στη τήρηση των συμβάσεων. Βάσιμα, λοιπόν, μπορεί να προσδοκά κανείς ότι ο ΚΔ θα δώσει σημαντική ώθηση στη μέχρι σήμερα διστακτική, παρά τις επιπτώσεις της πρωτοφανούς οικονομικής κρίσης, νομολογία για δικαστική διάπλαση των δανειακών συμβάσεων.

16. Για τη σχέση των κανόνων δεοντολογίας με τους κανόνες του κοινού δικαίου βλ. *ιδίως Απ. Καραγκουνίδη*, Η προστασία του επενδυτή, 2007, σ. 379 επ.

17. Για το κύρος της καταγγελίας στην περίπτωση αυτή βλ. *Δ. Φλάμπουρα*, ό.π.π., 316 επ. Ο ΚΔ αποβλέπει (και) στην προστασία των ατομικών συμφερόντων των οφειλετών, καθώς δεν πρόκειται για συνήθεις κανόνες στο πλαίσιο της εποπτικής αρμοδιότητας της ΤτΕ με βάση τον Καταστατικό της Νόμο (αν επρόκειτο μόνο γι' αυτό θα αρκούσε μία ενδελεχέστερη ΠΕΕ 42/2014), αλλά για κανόνες που θεσπίζονται δυνάμει της εξουσιοδότησης που παρέχει το άρθρο 1 του ν. 4224/2013, το οποίο αποβλέπει να διασφαλίσει στους δανειολήπτες που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες αποπληρωμής τη συνεργασία του πιστωτικού ιδρύματος για τη διαμόρφωση μίας βιώσιμης πρότασης ρύθμισης, η οποία θα λαμβάνει υπόψη και τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης του οφειλέτη. Ως εκ τούτου, η μη καταγγελία της σύμβασης, αν δεν έχει προηγηθεί η διαδικασία που ορίζεται στον Κώδικα, συνιστά και ιδιωτικού δικαίου απαγόρευση.

18. Για τη δυνατότητα επέμβασης στους όρους δανειακών συμβάσεων βλ. *ιδίως Φ. Δωρή*, Η δικαστική διάπλαση του περιεχομένου εκκρεμών συμβάσεων σε περιόδους οικονομικής κρίσης, *ΧρίΔ* 2012, 241 επ., 245· *Δ. Λιάπη*, Η οικονομική κρίση και το δίκαιο των συμβάσεων, *ΔΕΕ* 2011, 15 επ.· *Γ. Μεντή*, Άμυνα και ελευθέρωση του υπερχρεωμένου οφειλέτη, 2012, σ. 115 επ.

II. Η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη στο ν. 3869/2010

II.1. Οι διατάξεις για το συνεργάσιμο δανειολήπτη

Τα προβλήματα με την έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη αρχίζουν όταν αυτή μεταφέρεται από τις διαδικασίες του Κώδικα Δεοντολογίας για τη συναινετική ρύθμιση των χρεών σε αυτές της δικαστικής ρύθμισης. Ο ν. 3869/2010 χρησιμοποιεί, μετά τις τελευταίες τροποποιήσεις, την έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη σε τρεις περιπτώσεις: Στην πρώτη ως μία γενική διάταξη, στις άλλες δύο ως ειδικότερο κριτήριο για την πρόσβαση σε συγκεκριμένες μορφές προστασίας.

Καταρχάς, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 10 του ν. 3869/2010, όπως προστέθηκε με το άρθρο 1 παρ. 19 της Υποπαραγράφου Α.4 του άρθρου 1 του ν. 4336/2015, εισάγεται μία γενική διάταξη για συμπεριφορά συνεργάσιμου δανειολήπτη κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και της ρύθμισης του άρθρου 3969/2010. Ειδικότερα, η παράγραφος αυτή προβλέπει:

«Ο οφειλέτης υποχρεούται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας του παρόντος νόμου να επιδεικνύει τη συμπεριφορά του συνεργάσιμου δανειολήπτη υπό την έννοια της Απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος – Ευρωσύστημα Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων σε σχέση με τους συνεργάσιμους δανειολήπτες».

Περαιτέρω, η έννοια συναντάται και στο εισαχθέν, με το ν. 4336/2015, άρθρο 5α του ν. 3869/2010, ως η τελευταία από τις προϋποθέσεις που θα πρέπει ο οφειλέτης ώστε να μπορεί να αξιοποιεί τη διαδικασία ταχείας διευθέτησης μικροοφειλών. Έτσι, στην παρ. 1 του άρθρου αυτού προβλέπεται ότι ο οφειλέτης αποδεικνύει και ότι *«είναι συνεργάσιμος σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας που θεσπίστηκε με Απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος – Ευρωσύστημα Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (Β' 2289/27.8.2014)».*

Τέλος, μεταξύ των προϋποθέσεων για την εξαίρεση της ρευστοποίησης της κύριας κατοικίας που επέφερε στο άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 3869/2010 το άρθρο 14 παρ. 1 του Ν. 4346/2015 περιλαμβάνεται και ότι *«ο οφειλέτης είναι συνεργάσιμος δανειολήπτης, βάσει του Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών, όπου αυτός εφαρμόζεται».*

II.2. Η αναγκαιότητα προσαρμογής του περιεχομένου της έννοιας

Όπως καταδείχθηκε παραπάνω, η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη εξυπηρετεί την προσπάθεια συναινετικής διευθέτησης της οφειλής ως υποχρέωσης που υπέχει το πιστωτικό ίδρυμα – με βάση τον Κώδικα Δεοντολογίας ν. 4224/2013 – πριν την καταγγελία της σύμβασης και τη δίωξη του οφειλέτη. Πρόκειται, επομένως, για διαδικασία, στην οποία ο οφειλέτης δεν υποχρεούται να συμμετάσχει, αντιμετωπίζοντας όμως στην περίπτωση αυτή, τον κίνδυνο επίσημης της άσκησης των δικαιωμάτων της τράπεζας για καταγγελία της σύμβασης και καταναγκαστική είσπραξη της οφειλής.

Ο ίδιος ο Κώδικας Δεοντολογίας αναγνωρίζει, άλλωστε, ως δικαιολογημένη την απροθυμία αυτή του οφειλέτη, η οποία μπορεί και να οφείλεται στην έλλειψη εμπιστοσύνης ή στη δυσπιστία του για την πρόθεση της τράπεζας να επιδώσει μία ειλικρινή και βιώσιμη λύση στο πρόβλημα που αντιμετωπίζει. Διακηρύσσει, γι' αυτό, πρωτίστως ως στόχο την ενίσχυση του κλίματος εμπιστοσύνης και την αμοιβαία δέσμευση μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και δανειολήπτη.

Αντιθέτως, ο ν. 3869/2010 υπηρετεί τη δικαστική ρύθμιση των χρεών του οφειλέτη απέναντι μάλιστα σε όλους τους πιστωτές του, η δε σχετική διαδικασία εκκινεί με αίτηση του οφειλέτη στο Ειρηνοδικείο, στο πλαίσιο της οποίας εκδηλώνεται και μία τελευταία προσπάθεια για συμβιβαστική ρύθμιση με όλους όμως τους πιστωτές. Με την υποβολή, ωστόσο, της αίτησης για υπαγωγή στο ν. 3869/2010, ο οφειλέτης δεν διερευνά πλέον, σε

συνεργασία με τον ή τους πιστωτές τους, την καλύτερη λύση για την αναδιάρθρωση των χρεών του αλλά ζητά από το ίδιο το δικαστήριο να προβεί στη ρύθμιση αυτή, με βάση καθορισμένα από το νόμο ουσιαστικά κριτήρια. Τα μετέχοντα στη δίκη μέρη επιδιώκουν τον επηρεασμό του δικαστηρίου στην κρίση του για τη ρύθμιση της οφειλής και όχι τη μεταξύ τους συνεννόηση και διευθέτηση.

Επομένως, ο ΚΔ και ο ν. 3869/2010 μπορεί να έχουν έναν κοινό εντέλει σκοπό, τη διευθέτηση της οφειλής, τον υπηρετούν, ωστόσο, με εναλλακτικές (ο ένας σε σχέση με τον άλλον) διαδικασίες. *Αν αξίωνε κανείς συμπεριφορά συνεργάσιμου δανειολήπτη ως προϋπόθεση για δικαστική ρύθμιση, αναπόφευκτα θα καθιστούσε το εναλλακτικό του ενός σύστημα μέρος του άλλου. Το αποτέλεσμα θα ήταν τότε η νόθευση και αλλοτρίωση του ενός συστήματος από το άλλο, η διατάραξη της συνοχής που οφείλει να διακρίνει την εφαρμογή και λειτουργία του καθενός και, τελικά, η υπονόμηση της αποστολής που το καθένα επιτελεί.*

Πράγματι, *ο αποκλεισμός από προστατευτικές διατάξεις του ν. 3869/2010 του δανειολήπτη που δεν συμπράττει στη διαδικασία του ΚΔ θα υποβάθμιζε και θα ακύρωνε τον πραγματικό σκοπό της διαδικασίας. Ο δανειολήπτης θα συμμετείχε σε αυτή, όχι γιατί την εμπιστεύεται, αλλά για να διατηρήσει την προοπτική της δικαστικής ρύθμισης σε περίπτωση που περιέλθει (ή ήδη βρίσκεται) σε κατάσταση μόνιμης αδυναμίας. Το δε πιστωτικό ίδρυμα θα αποκτούσε κίνητρα προκειμένου να επιδιώκει στόχους που είναι ξένοι με τον διακηρυγμένο σκοπό του ΚΔ. Θα μπορούσε, έτσι, να αξιοποιεί τη διαδικασία για να συγκεντρώνει ανέξοδα πληροφορίες για τον δανειολήπτη. Αν, μάλιστα, ο τελευταίος δεν ανταποκριθεί, θα του έχει στερήσει τη μελλοντική πρόσβαση σε προστατευτικές διατάξεις του ν. 3869/2010. Η έκταση της προστασίας θα εξαρτιόταν από μία διαδικασία που εναπόκειται στην κυριαρχία των πιστωτικών ιδρυμάτων, δηλαδή τελικά από διαδικαστικές και ουσιαστικές αποφάσεις που έλαβε εκείνος απέναντι στον οποίο αιτείται ο οφειλέτης τη δικαστική ρύθμιση και προστασία. Αν τελικά όμως στη διαδικασία του ΚΔ διακυβεύονταν τόσο σημαντικά για τον πολίτη αγαθά, τότε, αναπόφευκτα, θα προέκυπτε η ανάγκη για αυξημένες απαιτήσεις κατάστροφης ουσιαστικών και δικονομικών εγγυήσεων που θα απέτρεπαν τον κίνδυνο αυθαιρεσιών. Τέτοιου είδους απαιτήσεις δυσχερώς θα συμβιβάζονταν με την ευελιξία και τις αρχές που διέπουν κάθε διαδικασία συναινετικής διευθέτησης των διαφορών.*

Ο ΚΔ δεν έχει σχεδιαστεί για να αποτελέσει προστάδιο της δικαστικής ρύθμισης των χρεών. Δεν περιγράφει, ως εκ τούτου, μία αυστηρά τυποποιημένη διαδικασία με αντίστοιχη κατανομή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ των μερών. Αποτελείται από ορισμένες αρχές και κατευθυντήριες γραμμές, η εφαρμογή και εξειδίκευση των οποίων γίνεται, κατά βάση, από τα πιστωτικά ιδρύματα. Γι' αυτό και *η εκ των υστέρων ενσωμάτωση του ΚΔ στη διαδικασία της δικαστικής ρύθμισης του ν. 3869/2010, θα επέφερε ένα ισχυρό πλήγμα στην ασφάλεια δικαίου που θα πρέπει να διέπει την εφαρμογή του τελευταίου.*

Στον ΚΔ απουσιάζουν οι πλέον στοιχειώδεις διαδικαστικές εγγυήσεις. Η κρίση για τον μη συνεργάσιμο δανειολήπτη είναι μία εσωτερική υπόθεση της τράπεζας. Ο ΚΔ δεν εμπεριέχει καμία αξιόπιστη βαθμίδα ελέγχου και προστασίας του οφειλέτη για τον χαρακτηρισμό του ως μη συνεργάσιμου¹⁹. Προβλέπει την εξέταση της ένστασης του οφειλέτη για τον χαρακτηρισμό που του αποδόθηκε από το πιστωτικό ίδρυμα από μία επιτροπή που ορίζει το ίδιο και η οποία, ως εκ τούτου, δεν πληροί τα εγγύα μιας ανεξάρτητης και αμερόληπτης κρίσης. Ούτε, όμως, η απουσία μίας έγκυρης βαθμίδας μπορεί να καλυφθεί με την ανάθεση (του ελέγχου) της τελικής κρίσης για τον αποχαρακτηρισμό του δανειολήπτη ως συνεργάσιμου στο δικαστήριο

¹⁹ Βλ. και κριτικές επισημάνσεις από Ι. Βενιέρη, σε Ι. Βενιέρη/Θ. Κατσά, Εφαρμογή του Ν. 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, 3η έκδ., 2016, αρ. 1476 επ.

που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση της αίτησης του άρθρου 4 του ν. 3869/2010. Το δικαστήριο δεν μπορεί να λειτουργεί ως βαθμίδα της κρίσης ενός ιδιωτικού οργάνου, η οποία δεν μπορεί να παράγει έννομες συνέπειες σε βάρος του δανειολήπτη. Το δικαστήριο θα μπορούσε να υπεισέλθει μόνο πρωτογενώς στην αξιολόγηση της συμπεριφοράς του δανειολήπτη ως συνεργάσιμου, εφόσον αυτή ορίζεται ως προϋπόθεση για την εφαρμογή της δικαστικής ρύθμισης.

Ο ΚΔ δεν μπορεί, υπό καμία εκδοχή, να εξελιχθεί σε προ-στάδιο της διαδικασίας δικαστικής ρύθμισης. Καταρχήν η διαδικασία του ΚΔ εκτυλίσσεται σε έναν ενδεχομένως ανύποπτο για τον οφειλέτη χρόνο. Το πιθανότερο, μάλιστα, είναι ο τελευταίος να μην έχει συλλάβει καν την εν λόγω σημασία της ή να μην έχει διανοηθεί, για οποιονδήποτε λόγο, κατά το χρόνο αυτό, το ενδεχόμενο μελλοντικής αξιοποίησης του ν. 3869/2010. Περαιτέρω, αν επρόκειτο, να καταστεί καθ' οιονδήποτε τρόπο προ-στάδιο, θα έπρεπε, για να μην παραβιάζεται το δικαίωμα στη δικαστική προστασία, να προβλεφθεί η δυνατότητα έναρξης της διαδικασίας με πρωτοβουλία του οφειλέτη, ενόψει του ενδιαφέροντός του όμως για υποβολή της αίτησης του άρθρου 4 του ν. 3869/2010. Στην περίπτωση αυτή θα ήταν όμως αδιάφορος ο οποιοσδήποτε τυχόν προγενέστερος χαρακτηρισμός του αιτούντος ως μη συνεργάσιμου δανειολήπτη.

Τέλος, ο αποκλεισμός ενός οφειλέτη από διαδικασίες δικαστικής ρύθμισης επειδή δεν συνεργάστηκε κατά τη –με πρωτοβουλία του πιστωτικού ιδρύματος– εφαρμογή του ΚΔ θα προσλάμβανε τον χαρακτήρα μίας απαξίωσής του (αποδοκιμασίας προς το πρόσωπό του) για τη συμμετοχή του στις διαδικασίες αυτές. Όμως η επίδειξη συμπεριφοράς μη συνεργάσιμου δανειολήπτη κατά την εφαρμογή του ΚΔ δεν δικαιολογεί ούτε αντικειμενική ούτε υποκειμενική απαξία. Ο οφειλέτης που δεν συνεργάζεται στο πλαίσιο του ΚΔ ούτε βλάπτει ούτε διακινδυνεύει τα συμφέροντα των πιστωτών. *Η απαιτούμενη συμπεριφορά δεν έχει, επομένως, την υλική εκείνη βαρύτητα, ώστε να δικαιολογεί η παράλειψή της την απώλεια της προστασίας που δικαιούται ο δανειολήπτης ως υπερχρεωμένος.* Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να προσάψει κανείς στον οφειλέτη οποιαδήποτε μομφή, η οποία προϋποθέτει, άλλωστε, όχι μόνο την προσβολή προστατευόμενων συμφερόντων των πιστωτών, αλλά να είναι αυτή και υπαίτια. Ο ΚΔ δεν κάνει καμία αναφορά σε υπαιτιότητα του δανειολήπτη, πρωτίστως γιατί αναγνωρίζει ότι αυτός δεν έχει υποχρέωση να συμμετάσχει στη διαδικασία αυτή.

Η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη, όπως εμπεριέχεται στον Κώδικα Δεοντολογίας, είναι λοιπόν συστηματικά ξένη στις προϋποθέσεις ή διαδικασίες της δικαστικής ρύθμισης των χρεών²⁰. Προέκυψε από την ανάγκη να προαχθούν συναινετικές και εξωδικαστικές διαδικασίες ρύθμισης των χρεών τις οποίες και μόνο λειτουργικά υπηρετεί. *Ως εκ τούτου, η χρήση της έννοιας στο πλαίσιο του ν. 3869/2010 προϋποθέτει μία προσαρμογή του περιεχομένου της στις ανάγκες της διαδικασίας αυτής.*

II.3. Ερμηνευτική προσέγγιση των διατάξεων του ν. 3869/2010 για τον συνεργάσιμο δανειολήπτη

Από τα παραπάνω είναι καταρχήν σαφές ότι η χρησιμοποίηση της έννοιας του συνεργάσιμου δανειολήπτη στις διατάξεις του ν. 3869/2010 είναι μία εξαιρετικά αμφιλεγόμενη επιλογή. Το εννοιολογικό της περιεχόμενο, όπως το γνωρίζει κανείς από τον ΚΔ, συνιστάμενο σε συμπεριφορά του δανειολήπτη στο πλαίσιο των διαδικασιών συναινετικής διευθέτησης της οφειλής, αμφισβητείται ήδη από τη διάταξη του άρθρου 10 παρ. 4 του ν. 3869/2010, η οποία, με το γραμματικό της περιεχόμενο, καταλαμβάνει, παρά την παραπομπή που αυτό κάνει στον Κώδικα, υποχρεώσεις του οφειλέτη κατά τη διάρκεια της δικαστι-

20. Ρητά προβλέπεται στο Κεφ.Ι.3 της ΠΕΕ 42/2014 ότι οι διατάξεις της, στις οποίες άλλωστε παραπέμπει και ο ΚΔ, τελούν υπό την επιφύλαξη του Πτωχευτικού Κώδικα και του Ν. 3869/2010.

κής διαδικασίας και της ρύθμισης των χρεών του ν. 3869/2010. Αντιθέτως, αντίστοιχος περιορισμός, με βάση τη γραμματική διατύπωση, δεν προκύπτει στις περιπτώσεις των άλλων δύο διατάξεων του ν. 3869/2010 που κάνουν χρήση της εν λόγω έννοιας. Εύλογα, λοιπόν, ανακύπτει καταρχήν το ζήτημα αν η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη χρησιμοποιείται και στις τρεις αυτές περιπτώσεις με το ίδιο νοηματικό περιεχόμενο και ποιο ειδικότερα είναι αυτό.

Οι διατάξεις των πρόσφατων τροποποιήσεων του ν. 3869/2010 –όχι μόνο αυτών για τον συνεργάσιμο δανειολήπτη– βρίθουν από γλωσσικά σφάλματα, συντακτικές ατέλειες, λάθη και αντιφάσεις. Χρηζουν σε πολλές περιπτώσεις ερμηνευτικής διόρθωσης. Προφανώς, οι κατεπείγουσες, αδιαφανείς και αγχώδεις συνθήκες, υπό τις οποίες συντάχθηκαν και τελικά ψηφίστηκαν, δεν επέτρεψαν επανέλεγχο των διατυπώσεων, διαδικασίες ουσιαστικής διαβούλευσης και εν γένει τήρηση των αρχών ορθής νομοθέτησης. Υπό τις συνθήκες αυτές, εξάλλου, ο νομοθέτης δυσχερώς θα μπορούσε να συλλάβει και να απαντήσει όλα τα κρίσιμα ζητήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή των διατάξεων αυτών. Κατά την ερμηνεία τους, επομένως, και προκειμένου να διασφαλιστεί η συνεκτική εφαρμογή τους, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε μία συστηματική και αντικειμενική προσέγγιση, ώστε να αποθου αντιφάσεις και να αποτραπούν αξιολογικές αντινομίες²¹.

Για τον προσδιορισμό του αληθούς νοήματός της έννοιας του συνεργάσιμου δανειολήπτη, στο πλαίσιο του ν. 3869/2010 απαραίτητο είναι να συσχετιστούν λογικά οι διατάξεις που περιλαμβάνουν την έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη τόσο μεταξύ τους όσο και με άλλες διατάξεις του ν. 3869/2010, με τις οποίες θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι παρουσιάζουν εννοιολογική χαρακτήρα ομοιότητες ή στοιχεία συγγένειας. Τέτοιες είναι οι διατάξεις εκείνες που αφορούν απαιτήσεις συμπεριφοράς στις οποίες θα πρέπει να ανταποκρίνεται ο οφειλέτης είτε για να ενταχθεί στη ρύθμιση είτε για να παραμείνει σε αυτή.

Οι διατάξεις για τον συνεργάσιμο δανειολήπτη συλλαμβάνονται ως μέρος μίας ευρύτερης ενότητας διατάξεων. Οι αρχές που συνάγεται ότι διέπουν την ενότητα αυτή, δεν θα πρέπει να αναιρούνται από τα ερμηνευτικά συμπεράσματα σχετικά με τις επί μέρους διατάξεις. Οι δε συνέπειες που συνεπάγεται η μη επίδειξη συμπεριφοράς συνεργάσιμου δανειολήπτη θα πρέπει να δικαιολογούνται ως μέσο πρόσφορο και ανάλογο προς τους σκοπούς που επιδιώκονται με την παραπάνω διαδικασία.

II.4. Διάκριση των απαιτήσεων συμπεριφοράς του οφειλέτη

Θα μπορούσε, υπό το παραπάνω πρίσμα, να διακρίνει κανείς τις απαιτήσεις συμπεριφοράς προς τον οφειλέτη, προκειμένου αυτός να υπαχθεί στις ρυθμίσεις του ν. 3869/2010 και να απαλλαγεί από τα χρέη, σε δύο κατηγορίες:

α) Συμπεριφορές που ιδρύουν ευθύνη του οφειλέτη πριν την έναρξη της διαδικασίας ρύθμισης

Αφορούν συμπεριφορές του οφειλέτη στο προγενέστερο της αίτησης χρονικό διάστημα, η εκδήλωση των οποίων αποκλείει την πρόσβασή του στη διαδικασία της δικαστικής ρύθμισης. Για να δικαιολογούν όμως το αποτέλεσμα αυτό, θα πρέπει να έχουν μία αντίστοιχη βαρύτητα. Τέτοιες συμπεριφορές θεωρούνται, έτσι, εκείνες που υπονομεύουν την εκπλήρωση της παροχής του οφειλέτη ή, έστω, αυξάνουν τον κίνδυνο μη εκπλήρωσης της²². Μάλιστα, η αντικειμενική αυτή απαξία της

21. Για την εφαρμογή των ερμηνευτικών μεθόδων και τις προϋποθέσεις πρόταξης μίας συστηματικής-τελλογικής προσέγγισης βλ. ιδίως Κ. Σταμάτη, Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, έκδ. 2009, σ. 205 επ.

22. Ο γερμ. ΠτΚ (InsO) ορίζει κατά τρόπο συγκεκριμένο τις προγενέστερες της αίτησης συμπεριφορές που συνεπάγονται τον απο-

συμπεριφοράς θα πρέπει να συνοδεύεται και από μία υποκειμενική απαξία. Δεν αρκεί ο οφειλέτης να προσέβαλε τα συμφέροντα των δανειστών αλλά θα πρέπει να έχει και μία αντίστοιχης βαρύτητας υπαιτιότητα που να δικαιολογεί τη βαριά συνέπεια του αποκλεισμού του από τη διαδικασία.

Ως συμπεριφορά τέτοιας βαρύτητας αναγνωρίζει ο ν. 3869/2010 την πρόκληση δολίως από τον οφειλέτη της μόνιμης αδυναμίας του για πληρωμή²³. Ο νομοθέτης δεν αρκείται στην περίπτωση αυτή με οποιαδήποτε μορφή υπαιτιότητα, ούτε καν με αυτή της βαριάς αμέλειας. Μόνο τον οφειλέτη που με πρόθεση έβλαψε τα συμφέροντα των πιστωτών του αποκλείει από τη δικαστική ρύθμιση των χρεών, κατ' επέκταση και την προστασία της κύριας κατοικίας του. Αν, όμως, δεν υπάρχει λόγος αποκλεισμού για τον οφειλέτη που με υπαιτιότητα, αλλά χωρίς δόλο, ζημιώνει τα συμφέροντα των πιστωτών, κατά μείζονα λόγο δεν θα μπορούσε δικαιολογηθεί αποκλεισμός για μία συμπεριφορά του οφειλέτη, προγενέστερη της αιτήσεώς του, η οποία δεν έχει καμία ζημιολογική επίπτωση για το πιστωτικό ίδρυμα.

Η επίδειξη συμπεριφοράς μη συνεργάσιμου δανειολήπτη, όπως ορίζεται στον ΚΔ, δεν βλάπτει τα συμφέροντα των πιστωτών. Η απροθυμία του οφειλέτη για συνεργασία δεν θίγει ούτε το ύψος των απαιτήσεων ούτε τις δυνατότητες των πιστωτικών ιδρυμάτων να επιβάλλουν τις αξιώσεις του. Αντιθέτως, η έλλειψη συνεργασίας του οφειλέτη αποδεδειγμένη το πιστωτικό ίδρυμα από την τήρηση της διαδικασίας του ΚΔ και, υπό αυτή την έννοια, επισπεύδει και απελευθερώνει τις δυνατότητες του πιστωτή.

Ούτε, εξάλλου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η μη χορήγηση των πληροφοριών που αιτείται το πιστωτικό ίδρυμα, στο πλαίσιο του ΚΔ, είναι συμπεριφορά που, έστω και σε αφηρημένη μορφή, διακινδυνεύει τα συμφέροντα του πιστωτικού ιδρύματος. Καταρχήν, δεν αναγνωρίζεται νομική υποχρέωση του οφειλέτη να παράσχει όλες εκείνες τις πληροφορίες που θα διευκολύνουν τη δίωξη του από το πιστωτικό ίδρυμα. Κατά δεύτερον, ο ίδιος ο ΚΔ επιτρέπει την εν λόγω συγκέντρωση των πληροφοριών μόνο για τη διερεύνηση μίας πρότασης διευθέτησης του δανείου που βρίσκεται σε καθυστέρηση. Κατά τρίτον, τις πληροφορίες που αναζητά το πιστωτικό ίδρυμα από τον δανειολήπτη, πιθανότατα τις έχει ήδη και, πάντως, αν τις χρειαζόταν για τη δίωξη του οφειλέτη, εύκολα, με τους δικούς του μηχανισμούς, θα μπορούσε να τις συγκεντρώσει.

Από ουσιαστική άποψη δεν μπορεί, επομένως, να δικαιολογηθεί ο αποκλεισμός από προστατευτικές διατάξεις του ν. 3869/2010 του μη συνεργάσιμου (στο πλαίσιο του ΚΔ) δανειολήπτη, καθώς η συμπεριφορά του ούτε παραβιάζει κάποια υποχρέωση από το νόμο ή τη σύμβαση ούτε έχει, εξάλλου, βλαπτική επίπτωση απέναντι στο πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο αφορά. Άλλωστε, το γεγονός ότι ο ΚΔ θεσπίζεται ως υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, υποδηλώνει και ότι οι διαδικασίες του αποβλέπουν σε επίπεδο συμβαλλομένων πρωτίστως

κλεισμό πρόσβασης του φυσικού προσώπου στη διαδικασία. Έτσι στο άρθρο 295 παρ. 1 αρ. 1 έως 4 γερμ. ΠTK τέτοιες συμπεριφορές θεωρούνται η καταδίκη του οφειλέτη για απάτη, η χορήγηση, από δόλο ή βαριά αμέλεια, κατά την τελευταία τριετία γραπτώς ανακριβών ή ανεπαρκών πληροφοριών σχετικά με την οικονομική του κατάσταση, προκειμένου να λάβει πίστωση ή να αποφύγει υποχρεώσεις του προς το δημόσιο, απαλλαγή την τελευταία δεκαετία από χρέη με βάση τη πτωχευτική διαδικασία καθώς και η δόλια ή από βαριά αμέλεια ζημίωση της ικανοποίησης των πιστωτών με την, κατά το τελευταίο έτος πριν την αίτηση, πρόκληση υποχρεώσεων ή κατασπατάληση περιουσίας, βλ. *Ahrens*, σε: *Kohte/Ahrens/Grote, Verfahrens-kostenstundung, Restschuldbefreiung und Verbraucherinsolvenzverfahren*, 4^η έκδ., άρθρο 290, αρ. 4 επ.

23. Στο ν. 3869/2010 η εν λόγω ανάγκη ικανοποιείται κυρίως μέσω της έννοιας της δόλιας αδυναμίας πληρωμής, βλ. Δ. Σπυράκο, Η έννοια της «δόλιας» αδυναμίας πληρωμής στο ν. 3869/2010, ΕφΑΔ 2015, 311 επ.

στην προστασία των συμφερόντων των δανειοληπτών. Ως εκ τούτου δεν πρόκειται, όσον αφορά τον δανειολήπτη, για παραβίαση υποχρέωσης αλλά για μη αξιοποίηση, για οποιονδήποτε λόγο, της διερεύνησης συναινετικής διευθέτησης στο πρόβλημα που ο ίδιος αντιμετωπίζει. Κατά μείζονα λόγο δεν έχει νόημα η οποιαδήποτε αναφορά σε υπαιτιότητα του δανειολήπτη, η οποία, άλλωστε, δεν διαδραματίζει ως κριτήριο αποχαρκτηρισμού του δανειολήπτη ως συνεργάσιμου καμία σημασία στο πλαίσιο του ΚΔ.

Με βάση τα παραπάνω, ο αποκλεισμός του μη συνεργάσιμου στο πλαίσιο του ΚΔ οφειλέτη από τις προστατευτικές ρυθμίσεις του ν. 3869/2010 θα οδηγούσε σε μία αξιολογική αντινομία. Θα απέκλειε κάποιον εξαιτίας συμπεριφοράς που δεν βλάπτει τους πιστωτές, ενώ την ίδια στιγμή ο νομοθέτης επιτρέπει την ένταξη στις ρυθμίσεις αυτές εκείνου που έβλαψε με τα συμφέροντα των πιστωτών, ωστόσο όχι δόλια.

β) Συμπεριφορές στη διάρκεια της διαδικασίας και της περιόδου ρύθμισης

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται συμπεριφορές τις οποίες οφείλει να επιδεικνύει ο οφειλέτης με την έναρξη της διαδικασίας για τη δικαστική ρύθμιση των χρεών, δηλαδή, κατά την υποβολή της αίτησης και στα στάδια που ακολουθούν. Οι απαιτήσεις, αυτές, σκοπό έχουν να επιτρέψουν μία σαφή και ασφαλή γνώση των κρίσιμων περιστατικών και συνθηκών, προκειμένου να κριθεί αν ο οφειλέτης υπάγεται στις ουσιαστικές προϋποθέσεις του νόμου και υπό ποιους όρους θα γίνει δεκτή η ένταξή του. Έτσι, ο οφειλέτης υποχρεούται με την υποβολή της αίτησής του να δηλώσει την ακρίβεια συγκεκριμένων στοιχείων και να προσκομίσει ένα πλήθος εγγράφων, από τα οποία αποδεικνύονται η προσωπική και η οικονομική του κατάσταση, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων του προς στους πιστωτές. Πρόκειται για συμπεριφορές που αφορούν τη διαδικασία αποδοχής της αίτησης (*Zulassungsverfahren*).

Πέραν αυτών, στην εν λόγω κατηγορία ανήκουν και οι συμπεριφορές που οφείλει να επιδεικνύει ο οφειλέτης κατά τη διάρκεια της ρύθμισης (*Wohlverhaltensperiode*). Έτσι, ο οφειλέτης οφείλει να προβαίνει στις ορισθείσες μηνιαίες καταβολές, να ενημερώνει τους πιστωτές για κάθε σημαντική μεταβολή της περιουσιακής κατάστασής του, να επιδιώκει την ανεύρεση εργασίας, προκειμένου να επιτυγχάνεται μεγαλύτερη αποπληρωμή της οφειλής. Οι συμπεριφορές αυτές αφορούν καταρχήν, το στάδιο που ακολουθεί την αποδοχή της αίτησης: ωστόσο, με δεδομένο ότι η ρύθμιση ανατρέχει τελικά στο χρόνο υποβολής της αίτησης, ενώ ρύθμιση, έστω και προσωρινή, υφίσταται ήδη με την προσωρινή διαταγή, μπορούν να συμπίπτουν με τις δικονομικές απαιτήσεις συμπεριφοράς.

Η μη τήρηση των παραπάνω υποχρεώσεων μπορεί να συνεπάγεται την έκπτωση του αιτούντος από τη διαδικασία ή τη ρύθμιση. Ο νόμος τιμωρεί κατ' αυτόν τον τρόπο την ελλείπουσα «προθυμία συνεργασίας του οφειλέτη»²⁴. Οι εν λόγω υποχρεώσεις (καθήκοντα) είναι ουσιαστικοί παράγοντες για να επιτευχθούν οι σκοποί της διαδικασίας ρύθμισης των χρεών. Ο οφειλέτης που δεν παρέχει την ορθή πληροφόρηση ή δεν συμπράττει, όπου αυτό είναι απαραίτητο, δεν δικαιούται τη ρύθμιση με απαλλαγή από τα χρέη.

Αν ανατρέξει κανείς στις υφιστάμενες ρυθμίσεις του ν. 3869/2010 θα διαπιστώσει καταρχήν ότι αυτός, κατά βάση, ορίζει συγκεκριμένες και σαφείς δικονομικές απαιτήσεις συμπεριφοράς για τον αιτούντα. Αποφεύγει έτσι να περιγράψει ευρέως ή γενικώς συλλαμβανόμενες απαιτήσεις περι ειλικρίνειας, τιμιότητας ή συνεργασίας. Ο νόμος καθορίζει ποιες είναι οι υποχρεώσεις, η παραβίαση των οποίων μπορεί να συνεπάγεται την απόρριψη της αίτησης του οφειλέτη ή την έκπτωσή του από

24. Έτσι *Ahrens*, όπ.π., άρθρο 290, άρ. 42.

την τρέχουσα ρύθμιση. Επειδή, όμως, οι λόγοι απόρριψης δεν αποσκοπούν στην τιμωρία του οφειλέτη αλλά στην διασφάλιση των σκοπών της διαδικασίας, απαιτείται για την νομιμοποίηση της παραβίασής τους ως λόγων έκπτωσης ή αποκλεισμού από τη διαδικασία να συνεπάγονται πράγματι τη διακινδύνευση των σκοπών της και τη βλάβη των οικονομικών συμφερόντων των πιστωτών. Χωρίς δηλαδή μία αιτιώδως αναγόμενη στη συμπεριφορά του οφειλέτη τουλάχιστον διακινδύνευση των συμφερόντων των πιστωτών δεν επιτρέπεται να απορριφθεί η αίτηση για απαλλαγή από τα χρέη²⁵. Δεν αρκεί, έτσι, η παράλειψη τήρησης μίας υποχρέωσης όταν αυτή δεν συνεπάγεται συγκεκριμένο κίνδυνο ζημίας γιατί εύκολα μπορεί να ικανοποιηθεί, με άλλο τρόπο, η ανάγκη που υπηρετεί²⁶. Η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει, εξάλλου, να μην συνεπάγεται μία επουσιώδης προσβολή των καθηκόντων την απόρριψη της αίτησης του οφειλέτη²⁷.

Όπως εκτέθηκε και παραπάνω, δεν αρκεί να καταλογίζεται στον οφειλέτη μία συμπεριφορά που πληροί την αντικειμενική υπόσταση του κανόνα, αλλά θα πρέπει επιπλέον αυτή να αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη, δηλαδή ο οφειλέτης να κρίνεται υπαίτιος για την παραβίαση. Είναι δε ζήτημα του νομοθέτη να σταθμίσει τη σοβαρότητα που θα πρέπει να προσλαμβάνει η υπαιτιότητα για να οδηγήσει σε μία έκπτωση του οφειλέτη. Προδήλως, αυτή συναρτάται και με τη βαρύτητα της προσβολής.

Ο οφειλέτης, ο οποίος δεν συμπεριφέρεται με τιμιότητα και ειλικρίνεια στη διαδικασία, βλάπτει ή διακινδυνεύει τα συμφέροντα των πιστωτών αν, εξαιτίας της παροχής αναληθών στοιχείων ή της αποσιώπησης άλλων, επιτύχει την ένταξή του στη διαδικασία δίχως εντέλει να τη δικαιούται ή επιτύχει να οριστούν καταβολές μικρότερες αυτών που θα έπρεπε να του επιβληθούν αν είχε τηρήσει τις υποχρεώσεις του. Δεν είναι, όμως, κάθε ανειλικρινής συμπεριφορά του αιτούντος επιβλαβής ή επικίνδυνη για τα συμφέροντα των πιστωτών. Για το λόγο αυτό, ο νομοθέτης, ακολουθώντας τα πρότυπα άλλων νομοθεσιών, προκειμένου να υπάρξει ασφάλεια δικαίου και να αποτραπεί ο κίνδυνος αυθαιρεσιών σε βάρος του ευρισκόμενου σε δυσμενή θέση οφειλέτη, καθορίζει ο ίδιος τις συγκεκριμένες συμπεριφορές που απαιτούνται από αυτόν, ώστε να είναι σε θέση το δικαστήριο να κρίνει την αποδοχή της αίτησής του αλλά και τους όρους υπό τους οποίους θα ρυθμιστεί η οφειλή.

Με την εισαγωγή της έννοιας του συνεργάσιμου δανειολήπτη ο νομοθέτης αμβλύνει τη θέση του απέναντι στην τελευταία αρχή. Δέχεται μεν ως αφετηρία ότι η συνεργασία του αιτούντα έχει μία ιδιαίτερη σημασία, καθώς πράγματι η έλλειψη αυτής θα μπορούσε να επηρεάσει δυσμενώς για τα συμφέροντα των πιστωτών τη διαδικασία και τη ρύθμιση των χρεών. Αντί, όμως, να καθορίσει ποιες είναι οι συμπεριφορές που συνεπάγονται το αποτέλεσμα αυτό, με τις πρόσφατες τροποποιήσεις (ν. 4336/2015 και ν. 4346/2015) προκρίνει, για την εφαρμογή ορισμένων μόνο διαδικασιών ρύθμισης, *μία καταρχήν γενική διάταξη περί συνεργάσιμου δανειολήπτη*. Προφανώς, θεωρεί ότι, στις περιπτώσεις αυτές, δεν μπορούν να περιγραφούν εκ των προτέρων εξαντλητικά και κατά τρόπο συγκεκριμένο οι ανάγκες πληροφόρησης και σύμπραξης του αιτούντος.

25. Κατά τον Αθ. Κρητικό, Ρύθμιση των οφειλών των υπερχρεωμένων προσώπων, 3^η έκδ., 2014, σ. 369, θα πρέπει οι –από δόλο ή βαριά αμέλεια– ανειλικρινείς (της παρ. 1 του άρθρου 10) δηλώσεις του οφειλέτη να είναι πρόσφορες να μειώσουν (ζημιώσουν) την ικανοποίηση των πιστωτών

26. Έτσι λ.χ. η μη υποβολή της μεταβολής της διεύθυνσης κατοικίας όταν μπορεί να την πληροφορηθεί ο ενδιαφερόμενος από τον πληρεξούσιο του οφειλέτη, βλ. *Ahrens*, όπ.π., άρθρο 290, αρ. 42, με παραπομπή στη νομολογία.

27. Βλ. Αθ. Κρητικό, όπ.π. Έτσι και η από 19.5.2011 απόφαση του γερμανικού ακυρωτικού (BGH), ZlmsO 2011, 1223· επίσης *Ahrens*, όπ.π., άρθρο 290, αρ. 47.

II.5. Η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη στο άρθρο 10 παρ. 4 του ν. 3869/2010

Η περίπτωση της παρ. 4 του άρθρου 10 ν. 3869/2010 επιβεβαιώνει τη σύλληψη της έννοιας του συνεργάσιμου δανειολήπτη με περιεχόμενο προς την κατεύθυνση που μόλις εκτέθηκε. Ρητά η διάταξη αναφέρεται στη συμπεριφορά συνεργάσιμου δανειολήπτη που θα πρέπει να επιδεικνύει ο οφειλέτης «*καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας του παρόντος νόμου*». Η διαδικασία όμως του ν. 3869/2010 αρχίζει με την υποβολή της αίτησης του άρθρου 4 για δικαστική ρύθμιση των χρεών και καταλαμβάνει, σε περίπτωση που γίνει δεκτή η αίτησή του, και την περίοδο ρύθμισης της παρ. 2 του άρθρου 8 μέχρι την επέλευση της απαλλαγής από το υπόλοιπο των χρεών. Επομένως, η απαίτηση συμπεριφοράς συνεργάσιμου δανειολήπτη αποκλείεται να αναφέρεται σε προγενέστερη της διαδικασίας δικαστικής ρύθμισης περίοδο, σε συμπεριφορά δηλαδή που έχει εκδηλωθεί ο αιτών στο πλαίσιο εφαρμογής του ΚΔ. Αφορά, αντιθέτως, υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών και συνέργειας του αιτούντος στη διάρκεια των διαδικασιών του ν. 3869/2010.

Εύλογα, όμως, τίθεται το ερώτημα ως προς τη σκοπιμότητα της παραπομπής στη «*συμπεριφορά του συνεργάσιμου δανειολήπτη υπό την έννοια της Απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος – Ευρωσύστημα Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (ΦΕΚ 2287/27.8.2014) σε σχέση με τους συνεργάσιμους δανειολήπτες*». Η αντίφαση προς το προηγούμενο περιεχόμενο της διάταξης αιρείται με την παραδοχή μίας αναλογικής εφαρμογής της συμπεριφοράς του συνεργάσιμου δανειολήπτη στο πλαίσιο της διαδικασίας δικαστικής ρύθμισης. Με βάση δηλαδή την παράγραφο 4 του άρθρου 10 ο αιτών οφείλει να ενημερώνει το φάκελό του (δια μέσου αυτού δε τους πιστωτές) για κάθε μεταβολή της κατοικίας ή της εργασίας, αλλαγή εργοδότη και για κάθε αξιόλογη βελτίωση της εισοδηματικής ή περιουσιακής του κατάστασης ή κάθε άλλο στοιχείο που ορίζει το δικαστήριο. Περαιτέρω, να συμπράττει με τους πιστωτές όπου αυτό ορίζεται στο νόμο.

Είναι γεγονός ότι ο βασικός κορμός των συμπεριφορών που θα μπορούσαν να υπαχθούν στην έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη ρυθμίζονται ήδη στο ν. 3869/2010. Έτσι, για την περίπτωση των παραπάνω μεταβολών ο οφειλέτης είναι υποχρεωμένος, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 3 ν. 3869/2010, να ενημερώνει το φάκελό του εντός μηνός από τότε που πληροφορήθηκε τη μεταβολή αυτή. Περαιτέρω, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 10 «*υποχρεούται να επιτρέψει στους πιστωτές την πρόσβαση σε στοιχεία που απεικονίζουν την οικονομική του κατάσταση και τα τρέχοντα εισοδήματά του*».

Για την παράβαση της υποχρέωσης της παρ. 4 του άρθρου 10 δεν προβλέπεται στο νόμο κύρωση αντίστοιχη αυτής που ορίζεται στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 του ίδιου άρθρου, δηλαδή η έκπτωση από τη διαδικασία²⁸. Άλλωστε, ο νόμος προβλέπει ειδικά τις επί μέρους συμπεριφορές του συνεργάσιμου δανειολήπτη, η μη τήρηση των οποίων μπορεί να δικαιολογήσει την απόρριψη της αίτησης ή την έκπτωση από τη ρύθμιση. Ο νομοθέτης, επομένως, με την παράγραφο 4 του άρθρου 10 καθιερώνει μία γενική διάταξη παροχής πληροφόρησης και σύμπραξης του αιτούντος που είναι σημαντική για τους σκοπούς της διαδικασίας, καθορίζοντας και οριοθετώντας περαιτέρω τις περιπτώσεις που επιθυμεί η μη ανταπόκρισή του οφειλέτη στην απαίτηση αυτή συμπεριφοράς να συνεπάγεται ως κύρωση τον αποκλεισμό του από την προστασία.

II.6. Η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη στα άρθρα 5α και 9 του ν. 3869/2010

Η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη έχει το ίδιο περιε-

28. *I. Βενιέρη*, όπ.π., αρ. 1638.

χόμενο και στις περιπτώσεις των άρθρων 5α και 9. Θα ήταν, άλλωστε, παράδοξο στο νομοθέτημα που ρυθμίζει ενιαία τις ίδιες βιοτικές σχέσεις και στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας να χρησιμοποιείται η έννοια με διαφορετικό κάθε φορά περιεχόμενο. Η εν λόγω απαίτηση συμπεριφοράς αναφέρεται στις διατάξεις αυτές, γιατί η παραβίασή της, σε αντίθεση με την περίπτωση της παρ. 4 του άρθρου 10, συνεπάγεται την απόρριψη της αίτησης του οφειλέτη για την αντίστοιχη ειδικότερη διαδικασία. Η συμπεριφορά συνεργασίας αναβαθμίζεται σε κριτήριο εισόδου στην προστασία της κατοικίας ή τη διαδικασία ταχείας διευθέτησης των μικροοφειλών. Τα πρόσθετα στοιχεία ή ενέργειες που απαιτούνται στο πλαίσιο των διαδικασιών αυτών δικαιολογούν τις αυξημένες απαιτήσεις παροχής πληροφόρησης και σύμπραξης του οφειλέτη.

Μία από τις τρεις προϋποθέσεις για την εξαίρεση από τη ρευστοποίηση της κύριας κατοικίας είναι ότι «ο οφειλέτης είναι συνεργάσιμος δανειολήπτης, βάσει του Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών, όπου αυτός εφαρμόζεται». Η εκ παραδρομής περιγραφή του «ΚΔ του ν. 4224/2013» ως «ΚΔ Τραπεζών» αποδίδει την ουσία του, καθώς επιβεβαιώνει ότι φορέας υποχρεώσεων με βάση τον ΚΔ μπορεί να είναι μόνο το πιστωτικό ίδρυμα και ως εκ τούτου δεν μπορεί γίνεται παραπομπή σε αυτόν προκειμένου να προσδιοριστούν υποχρεώσεις του δανειολήπτη. Η παραπάνω διάταξη αναφέρεται, επομένως, σε μία περίπτωση στην οποία ο νομοθέτης τιμωρεί τον οφειλέτη για την ελλιπή του συνεργασία κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του ν. 3869/2010, και όχι για την κατά την τυχόν εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας του ν. 4224/2013 αντίστοιχη απροθυμία του. Η ερμηνευτική αυτή προσέγγιση δεν δημιουργεί, αντιθέτως αίρει και εν προκειμένω την εγγενή από το γραμματικό της περιεχόμενο αντίφαση και αντινομία της διάταξης. Η εν λόγω συνεργασία του οφειλέτη μπορεί να αφορά, πέραν της υποχρέωσης για πληροφόρηση, και άλλες συμπεριφορές του οφειλέτη που έχουν αντίστοιχη σημασία.

Τέλος, η έννοια του συνεργάσιμου δανειολήπτη συναντάται και στο εισαχθέν, με το ν. 4336/2015, άρθρο 5α του ν. 3869/2010, ως η τελευταία από τις προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληροί ο οφειλέτης ώστε να μπορεί να αξιοποιεί τη διαδικασία ταχείας διευθέτησης μικροοφειλών. Έτσι, στην παρ. 1 του άρθρου αυτού προβλέπεται ότι ο οφειλέτης αποδεικνύει ότι «είναι συνεργάσιμος σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας που θεσπίστηκε με Απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος – Ευρωσύστημα Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (Β' 2289/27.8.2014)». Η διατύπωση περί υποχρέωσης του οφειλέτη να αποδείξει ότι είναι συνεργάσιμος είναι προδήλως ατυχής (ανεξαρτήτως μάλιστα περιεχομένου ως προς την έννοια του συνεργάσιμου). Προέκυψε εκ παραδρομής εξαιτίας της σώρευσής της μαζί με άλλες δεκτικές αποδείξεως προϋποθέσεις. Ωστόσο, η ειλικρίνεια ή η συνεργασία είναι δεδομένες όσο κάποιος δεν ισχυρίζεται και δεν αποδεικνύει το αντίθετο. Η συνεργασία, η εντιμότητα ή ειλικρίνεια δεν μπορούν να αποτελέσουν, ως θετική προϋπόθεση, αντικείμενα απόδειξης.

Η παραβίαση των υποχρεώσεων που ανάγονται σε αυτές είναι εκείνο που θα πρέπει να αποδειχθεί²⁹.

Επομένως, η μη τήρηση συμπεριφοράς συνεργάσιμου δανειολήπτη στην περίπτωση της αίτησης για την ταχεία διευθέτηση των μικροοφειλών (άρθρο 5α) ή της ρύθμισης για την εξαίρεση της κατοικίας από τη ρευστοποίηση (άρθρο 9 παρ. 2) μπορεί να έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό του από τις ρυθμίσεις αυτές. Δεν αρκεί, ωστόσο, οποιαδήποτε άρνηση χορήγησης πληροφορίας ή σύμπραξης του αιτούντος για να δικαιολογηθεί ο εν λόγω αποκλεισμός. Θα πρέπει αυτή η έλλειψη συνεργασίας να διακινδυνεύει πράγματι τους σκοπούς των διαδικασιών αυτών και τα συμφέροντα των πιστωτών, συγχρόνως δε να προκύπτει ότι ο οφειλέτης υπαίτια, ενδεχομένως δόλια, προκάλεσε τη διακινδύνευση αυτή.

III. Αντί επιλόγου

Ο ΚΔ θεσπίζει δεσμευτικούς κανόνες μόνο για τα πιστωτικά ιδρύματα. Κατευθύνει και υποχρεώνει τα τελευταία να επιδιώξουν τη συνεργασία με τους δανειολήπτες που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες αποπληρωμής, προκειμένου αυτοί να βοηθηθούν, με προσωρινές ή μόνιμες διευθετήσεις, στην εκπλήρωση των δανειακών υποχρεώσεών τους. Η συμπεριφορά συνεργάσιμου δανειολήπτη αφορά, επομένως, μία από τις προϋποθέσεις που επιβάλλουν την υποχρέωση της τράπεζας για τη διατύπωση κατάλληλης πρότασης ρύθμισης. Ο δανειολήπτης που δεν συνεργάζεται, δεν παραβιάζει κάποια υποχρέωσή του ούτε θίγει τα συμφέροντα των πιστωτών του. Ως εκ τούτου συμπεριφορά μη συνεργασίας από τον δανειολήπτη δεν δικαιολογεί αποδοκιμασία προς το πρόσωπό του και δεν μπορεί να επηρεάζει την πρόσβασή του στη δικαστική ρύθμιση των χρεών.

Η μεταφορά –από τον ΚΔ– της έννοιας του συνεργάσιμου δανειολήπτη στο ν. 3869/2010 είναι –λόγω της γενικότητας που ενέχει– μία ατυχής αλλά, πλέον, δεδομένη επιλογή. Προϋποθέτει, γι' αυτό, μία σημασιολογική μετατόπιση και έναν εξορθολογισμό του περιεχομένου της με βάση το νέο πλαίσιο αναφοράς. Δεν πρόκειται πλέον για τη συμπεριφορά του δανειολήπτη σε στάδιο προγενέστερο της αίτησης του οφειλέτη για υπαγωγή στο ν. 3869/2010. Η έννοια εμπεδώνει, αντιθέτως, την υποχρέωση συνεργασίας του αιτούντος κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της δικαστικής ρύθμισης και για την επίτευξη των σκοπών της διαδικασίας αυτής. Ως εκ τούτου μόνο υπαίτιες συμπεριφορές που διακινδυνεύουν τους σκοπούς της διαδικασίας, είναι δηλαδή επιζήμιες για τα συμφέροντα των πιστωτών, μπορούν να δικαιολογήσουν, όπου όμως ο νόμος το προβλέπει, τον αποκλεισμό του οφειλέτη από την αντίστοιχη διαδικασία ρύθμισης.

29. Βλ. Β. Τσιαφούτη, Η νέα διαδικασία της ταχείας διευθέτησης μικροοφειλών, σύμφωνα με το άρθρο 5α του Ν. 3869/2010, ΧρηΔικ 2015.